

A TÖKÉLETES KÉM: SIDNEY REILLY

Sigmund Rosenblum, közismertebb nevén Sidney Reilly a 20. század első felének egyik legeredményesebb titkos ügynöke volt. Rövid pályafutása során Mandzsúriában, Perzsiában, Németországban és Oroszországban folytatott hírszerző tevékenységet. Többek között a bolsevikok megbuktatását célzó műveletben is közreműködött, ám a nagyszabású konspirációt a hírhedt OGPU leleplezte.

A szenzációhajhász sajtónak köszönhetően azonban neve örökre a popkultúra része lett. Filmek, tévésorozatok, könyvek mesélték el újra és újra a kémek ászának legendás életét. Állítólag Ian Fleming is róla mintázta James Bond karakterét. Reilly története ugyanakkor tele van fiktív és valótlán epizódokkal. Ennélfogva szinte lehetetlen az életét úgy megírni, hogy az ne tartalmazzon kitalált eseményeket. De hát ilyen egy igazi kém, nemde?

Hősünk születésének körülményei éppannyira homályosak és ellentmondásokkal teliek, mint életének jelentős része. Állítólag valamikor 1873 elején látta meg a napvilágot Odesszában, az akkori cári Oroszország egyik legdinamikusabban fejlődő városában. Más adatok arról szólnak, hogy Reilly (a sok neve közül a cikkben ezt fogom használni) a lengyelországi Bedzin szülötte volt. Függetlenül attól, hogy melyik település adott helyet e jeles eseménynek, az biztos, hogy Reilly a Romanovok despotikus birodalmának nyugati szegletében jött a világra.

Annak meghatározása, hogy ki volt az apja, anyja, családja, szintén problémás, tekintve, hogy Reilly – a megtevesztés jegyében – mindig mást mondott, azaz nemcsak születése helyéről, de erről a kérdésről is előszeretettel hazudott. Sokszor hangoztatta például, hogy az apja író kereskedő volt, aztán azt, hogy író pap, de a földbirtokos verzió is előkerült. A szovjet titkosrendőrség aktája szerint Reilly biológiai apja orvosként kereste a kenyerét, és a Zigmund Markovich Rozenblum (Rosenblum) nevet viselte. Ezek mellett természetesen még van jó néhány ködös eredetmítosz, amelyek valódiságát épp annyira nehéz ellenőrizni, mint a korábban felvázolt lehetőségeket.

Gyerekkoráról, szociális hátteréről vagy épp egzisztenciális helyzetéről sincsenek konkrétumok. Eből kifolyólag arról sincs tudomásunk, hogy Reilly miként látta a világot, milyen benyomások, tapasztalatok érték, hogyan gondolkodott. Egy 1892-ben keletkezett kétes forrásból annyit tudunk, hogy a cári titkosrendőrség ekkortájt letartóztatta, mivel egy forradalmi társaságnak volt a futára. „Vagy mert beépített informátorként jelentette a szervezet cárellenes tevékenységét és ezzel akarták leplezni a fedett tevékenységét. Akárhogy is volt, a lényeg, hogy Reillyt rövid időre börtönbe zárták.

A szabadulását követően két igencsak megrázó hír fogadta. Előbb megtudta, hogy elhunyt az anyja, utóbb pedig kiderült, hogy az az ember, akit eddigi élete során az apjának gondolt, az valójában csak nevelőjeként egyengette az életét. A vér szerinti apja ugyanis a fentebb említett Zigmund Markovich Rozenblum volt. A szörnyű felismerés, hogy fattyúként élte addigi életét, mélyen lesújtotta, és menekülésre

készítette. Az identitásától megfosztott Reilly először öngyilkosságot színlelt, majd az odesszai kikötőben felszállt egy Brazíliába tartó kereskedelmi hajóra.

Dél-Amerikába érve felvette a Pedro nevet, és dokkmunkásként, később pedig szakácsként dolgozott. Ez utóbbi szakma révén került bele a hírszerzés világába is, ugyanis egy olyan brit expedíció szakácsa lett, melynek tagjai között volt néhány tiszt, akik összeköttetésben álltak az angol hírszerzéssel. Velük Reilly egészen szoros kapcsolatba került, lévén, hogy az egyiknek, Charles Fothergill őrnagynak megmentette az életét. A hálás őrnagy pénzjutalmat és brit útlevelet adott Reillynek, aki a frissen szerzett dokumentumokkal a zsebében egyből London felé vette az irányt. Fothergill hálája mögött ugyanakkor egyéb okok is állhattak: a tiszt alighanem felfedezte Reillyban a potenciált, és beajánlotta őt a Titkos Hírszerző Szolgálatnak. Egy teljesen más narratíva szerint azonban csak annyit lehet biztosra venni, hogy Reilly az 1890-es években elhagyta Oroszországot, és Londonban kötött ki, ahol a brit titkosszolgálat embere lett.

A London–Szentpétervár –Port Arthur-tengelyen

Reilly igaz vagy hamis története tehát Londonban folytatódott tovább, ahol 1895 táján összeszűrte a levelet egy Ethel Lilian Boole nevű fiatal írónővel. Boole lelkes támogatója volt a radikális, forradalmi eszméknek, mellesleg közeli kapcsolatban állt orosz emigráns körökkel. Emiatt utólag sokakban felmerült a gyanú, hogy az ifjú valószínűleg a Titkos Hírszerző Szolgálat megbízásából bonyolító

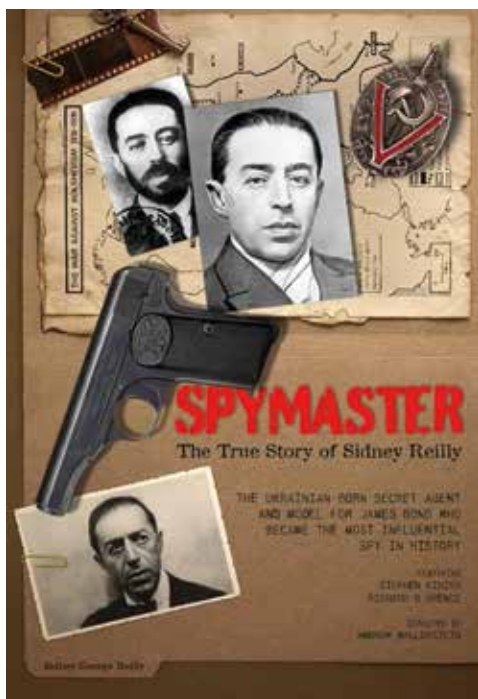

A japánok Akashi Motojiro tábornokon keresztül léptek kapcsolatba Reillyvel

Hősünk születésének körülményei épp annyira homályosak és ellentmondásokkal teliek, mint életének jelentős része.

dott szerelmi viszonyba a nővel. Reilly tudniillik ekkor már William Melville, a hírszerző szolgálat első igazgatójának beépített embereként tevékenykedett. Később Melville segítségével találta ki Sidney George Reilly karakterét, ami hamarosan számos lehetőséget kínált a fiatal ügynök számára. Az új identitás például esélyt adott arra, hogy Reilly – fedett ügynökként – a világ konfliktusos zónaiban hajtson végre titkos műveleteket. Az első küldetése során Szentpétervárra kellett utaznia, hogy információkat gyűjtsön az orosz hadiflottáról, valamint a kaukázusi térség politikai, társadalmi, katonai viszonyairól. Ez utóbbi adatok azért voltak fontosak, mert Nagy-Britannia és Oroszország ekkortájt komoly versengést folytatott a közép-ázsiai régió feletti befolyásért. Szentpétervári tartózkodása azonban egyéb érdekességeket is tartogatott. Reillyt ugyanis megkörnyékezte a japán titkosszolgálat. A felkelő nap országa, akárcsak Nagy-Britannia, ekkoriban szintén konfliktusos viszonyban állt az oroszokkal a távol-keleti érdekeltségek miatt. Az ugyanakkor nem tisztázott, hogy a japánok honnan szereztek tudomást Reilly személyéről és fedett tevékenységéről. Ami biztos, hogy Akashi Motojiro tábornokon keresztül léptek vele kapcsolatba, és hatalmas összeget ajánlottak fel neki azért, hogy jelentsen Oroszország távol-keleti helyzetéről. Reilly innentől kezdve kettős ügynökként szolgált a Brit és a Japán Birodalomnak. Ez nem is esett nehezére, hiszen mindkét hatalom ugyanarról az országról akart információkat szerezni. De a legértékesebb fogást a japánok számára kínálta fel,

Reilly az a fajta titkosügynök volt, akinek fedett tevékenysége valamilyen oknál fogva a nyilvánosság elé került

Sidney Reilly kalandos élete sokak fantáziáját megragadta. Ennélfogva tucatjával jelentek meg a történetét feldolgozó könyvek, filmek

FAMOUS Spies

SIDNEY REILLY 1874-1925

Sidney Reilly has been called the Ace of Spies and hailed as undoubtedly the world's most extraordinary British spy. During his career, he was awarded the Military Cross for distinguished services. Yet much of what the world knows of Reilly as fact was all a ruse designed to hide his true identity.

Reilly was a Russian-born adventurer and secret agent who was alleged to have spied for at least four nations, including the United Kingdom, Germany, Japan, and Imperial Russia. Throughout his career, he was employed by Scotland Yard, the British Secret Service Bureau and later the Secret Intelligence Service.

In 1916, one of Reilly's missions was to assassinate Vladimir Lenin. He was captured, tried, and sentenced to death for this plot but managed to escape before the Bolsheviks got a hold of him. In 1925, Reilly was lured back into Russia where, upon crossing the border, he was immediately arrested, incarcerated and ultimately executed.

THE INSPIRATION FOR JAMES BOND

hiszen 1904-ben – egy kínai építész-mérnök segítségével – sikerült megszereznie Port Arthur kikötőjének védelmi terveit. Ezek utólag mégsem lettek a japánok hasznára, de a császári hadiflotta így is kijátszotta az orosz védelmi rendszert, és súlyos csapást mért a kikötőt védelmező cári hadseregére. Reilly a japán–orosz háború alatt jelentős haszonra tett szert. A minden hájjal megkent ügynök ugyanis végtelenül cinikus módon kihasználta a helyzetet, és még a japán támadás előtt hatalmas készletet halmozott fel gyógyszerekből, élelmiszerekből, amiket később az arra rászorulóknak értékesített magas áron.

A perzsa olajbiznisz

A Brit Admirális legfelsőbb vezetése 1904-ben úgy döntött, hogy a Királyi Haditengerészet hajóit ezentúl nem szénrel, hanem a sokkal hatékonyabb kőolajjal fogják üzemeltetni. Ezzel csak egy probléma volt: Anglia nem rendelkezett elegendő mennyiségű kőolajjal. Ahhoz tehát, hogy a hadiflotta ilyen irányú fejlesztése megtörténhessen, tengerentúli kőolajmezőket kellett szerezni. Itt jött a képbe egy William Knox D'Arcy nevű ausztrál bányamérnök, aki a perzsákkal megegyezve gazdag olajmezőket kaparintott meg. Ezek koncessziós jogait azonban el akarta adni a Rothschild család francia ágának. A britek ezt mindenképpen igyekeztek megakadályozni, ezért a francia Riviérán tartózkodó D'Arcy – aki ekkor épp a Rothschildok jachtján tárgyalt – megkörnyékezték, és jelezték, hogy a brit kormány zsírosabb ajánlatot tenne az olajmezőért. A hírt egy katolikus papnak öltözött rejtélyes alak adta át, aki állítólag Reilly volt. A művelet sikeresnek bizonyult, mivel D'Arcy végül öfélése kormányával állapodott meg.

Hogy Reilly miként került Mandzsúriából a francia Riviérára, talány. Az is lehet, hogy csak egyesek képzelete szülte ezt a történetet. Jóllehet később hősünk életrajzírói találtak olyan feljegyzéseket, amelyek szerint Reilly akkor épp azon a partszakaszon tartózkodott, ahol D'Arcyt megkörnyékezték.

A Nagy Háború előtti évek

A túlbuzgó német császár erejének és hatalmának fitogtatása érdekében erős fegyverkezésbe kezdett az 1910-es évek elején. A briteket aggasztotta a német hadiipar gyors ütemű fejlesztése, ezért igyekeztek információkat szerezni II. Vilmos terveiről. A hírszerzéssel kapcsolatban ismét Reillyhoz fordultak, aki azonnal Németországba utazott.

Reilly egy balti német hajógyári munkás szerepét öltötte magára Karl Hahn néven, majd az esseni Krupp-fegyvergyár tűzoltórészlegének lett az alkalmazottja. A beilleszkedést követően kileste, hogy hol őrzik a gyár által készített fegyverek terveit, majd egy hajnali reggelen ellopta azokat. Az akció után vonatra szállt, és Dortmundba utazott, ahonnan Angliába postázta az értékes zsákmányt. A német kaland után visszatért Oroszországba, és Szentpétervárott telepedett le. Hogy ezt a brit hírszerzés kérte, vagy saját maga döntött így, nem tudni. Annyi bizonyos, hogy Reilly sikeres üzletem-

berként érkezett a cári fővárosba. Állítólag műkincskereskedőnek adta ki magát, és mint ilyen, bejáratos lett a pétervári elit körökbe. Hamarosan új feleséget szerzett magának – annak ellenére, hogy már volt egy, akivel Londonban keltek egybe még 1898-ban – és élte tovább a nagybetűs életét. Reilly sosem vetette meg a pénzt. Szerette a luxust, a partikat, a nőket, a pezsgős vacsorákat és minden mást, ami ehhez az életvitelhez tartozott. Ez persze cseppet sem volt veszélytelen, hiszen ezáltal könnyen felhívta magára a nemkívánatos figyelmet. A brit szolgálatok meg is állapították Reillyről, hogy sokszor meggondolatlanul cselekedett. Egyesek viszont azt feltételezték, hogy pétervári tartózkodása alatt kapcsolatba került a cári titkosrendőrséggel, emiatt élhette nyugodtan a mindennapjait. A felvetésnek nincs sok alapja, csupán kétes sejtések. Bár egy olyan ember esetében, aki pénzért bármire hajlandó volt, ez az opció sem kizárható. Erre utal az egyik biográfusa is, aki szerint Reilly ekkorra már megtanulta, hogyan játssza ki a legnagyobb nyereség érdekében a feleket egymás ellen.

Tevékenysége a Nagy Háború alatt

Feltehetően ez a telhetetlen nyereségvágy vitte Reillyt New Yorkba is, ahonnan a háború kitöré-

Reilly kettős ügynökként szolgált a Brit és a Japán Birodalmat. Ez nem is esett nehezére, hiszen mindkét hatalom ugyanarról az országról akart információkat szerezni.

Lenin megbuktatása volt Reilly egyetlen kudarcba fulladt vállalkozása

Sokak szerint Reilly személye inspirálta James Bond karakterét. Bár ezek csak feltételezések

sét követően lőszereket adott el az egymás ellen harcoló németeknek és oroszoknak. Jól menő bizniszt 1917-ben be kellett szüntetnie, mivel az USA belépett a háborúba, ezért megtiltotta, hogy a németeknek bárki is lőszert szállítson. Oroszországban pedig kitört a forradalom, emiatt onnan sem érkezett több megrendelés. Mindezek következtében Reillyt hamar utolérte a pénztelenség, így újfent régi munkáltatójához, a brit hírszerzéshez fordult. Az angolok kapva kaptak az alkalmon, és azzal bízták meg Reillyt, hogy más ügynökökkel együttműködve szerezzen információkat a németekről és az oroszországi helyzetről. Reilly annyira jól végezte a munkáját, hogy a New York-i brit rezidentúra főnöke beajánlotta őt C-nek (így nevezték a hírszerzés főigazgatóját), akinek jóváhagyásából a brit titkosszolgálat immáron hivatalos, ranggal jutalmazott munkatársa lett. Ez idáig ugyanis csak „külsőként” foglalkoztatták.

Célkeresztben: a bolsevikok

Jóllehet még javában folyt az első világháború, a bolsevikok oroszországi győzelme az összes kapitalista berendezkedésű ország figyelmét felkeltette. Ezalól természetesen Nagy-Britannia sem volt kivétel, hiszen a szigetország sok tekintetben a kapitalizmus bölcsőjének számított – főleg az ipari forradalmat követően. Az erőteljes industrializáció azonban rengeteg társadalmi feszültség forrását képezte. Ennélfogva az ország gazdasági és politikai elitje attól tartott, hogy a hatalomra kerülő bolsevikok később az angol kommunisták törekvéseit is támogathatják, ezért aktív cselekvésre szánta magát. A cél a bolsevikok megbuktatása és a rend visszaállítása volt.

A brit hírszerzés számára tehát ki volt jelölve a feladat: ennek részeként Sidney Reillyt hamarosan Oroszországba küldték, hogy hozzon létre egy

bolsevikellenes hálózatot, és próbálja meg aláásni Leninék hatalmát. Reilly – kiterjedt orosz kapcsolattrendszérének köszönhetően – szerzett egy CSEKA (a szovjetek titkosrendőrsége) igazolványt, ami lehetővé tette, hogy szabadon utazhasson, valamint egy biztonságos házat Moszkvában, ahol meghúzhatta magát, ha rosszra fordulnának a dolgok.

Reilly korábban többnyire egyedül dolgozott, ám most számos más ügynökkel, diplomatával, attaséval, informátorral kellett együttműködnie. A bolsevikok megbuktatására szőtt terv ugyanis sokkal nagyobb szabásúnak mutatkozott, mint bármi, amiben előzőleg részt vett. Ezzel együtt a lebukás veszélyes is igencsak nagy volt. Ez utóbbival Reillyék hamar szembesültek, hiszen a bolsevikok elleni tervük kitudódott, és a konspirátoroknak menekülniük kellett. Reilly Ukrajnán, majd Bakun keresztül hagyta el az országot.

Utolsó évek

A kockázatos kaland nem tántorította el Reillyt attól, hogy rövidesen ismét visszatérjen Dél-Oroszországba, és a fekete-tengeri partvidékről gyűjtson politikai, társadalmi és gazdasági információkat az antanthatalmak számára. A feladat – amit ezúttal már többnyire egymagában hajtott végre – annyira jól sikerült, hogy a britek magas katonai kitüntetésben részesítették. Noha ezzel valószínűleg nemcsak a legutóbbi, hanem az összes addigi tevékenységét díjazták.

Reilly ekkor úgy döntött, hogy saját magát is „megjutalmazza”, és ismét megnősült. A Pepita Bobadilla művésznevet viselő táncossal kötött házasság azonban meglehetősen rövid volt, mivel Reilly az 1920-as évek elején újfent visszatért az oroszán barlangjába. Ám ezúttal nem került ki onnan élve. A szovjetek kémelhárító szolgálata, az OGPU ugyanis törbe csalta, és a szovjet-finn határnál letartóztatták.

Reillyt ezután Moszkvába, a hírhedt Lubjanka téri épületbe (a későbbi KGB, ma az FSZB székháza) szállították, ahol kemény vallatásnak vették alá. A kihallgatását az a Roman Pilar tiszt felügyelte, aki korábban kivégeztette Reilly közeli barátját, Boris Savinkovot. Ez a sors várt Reillyra is, akit állítólag Sztálin közvetlen parancsára, 1925 novemberében agyonlőttek, majd egy jelöletlen sírba temettek.

A kémek ászának földi pályafutása ezennel bevégeztetett. Élete azonban nem merült feledésbe, hiszen újságcikkek – köztük rengeteg magyar is –, könyvek, filmek, tévésorozatok tucatjai gondoskodtak arról, hogy Sidney Reilly ködösített története a mai napig velünk éljen. ■

Reilly az 1920-as évek elején újfent visszatért az oroszán barlangjába. Ám ezúttal nem került ki onnan élve.